

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н - 3.04

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра археології та спеціальних галузей історичної науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан історичного факультету

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП02.06 Історія стародавнього Риму
(шифр і назва навчальної дисципліни)
напрямок підготовки 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність 035 Філологія
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація 035.08 Класичні мови та літератури (переклад включно)
(назва спеціалізації)
факультет ІНОЗЕМНИХ МОВ
(назва факультету)

Львів – 2019 рік

Робоча програма ПП02.06 Історія стародавнього Риму для студентів

(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки 035 Філологія, спеціальністю 035 08 Класичні мови і літератури (переклад включно) Львів, 2019 року – 18 с.

Розробник:

Гуменний Віктор Леонідович, кандидат історичних наук, асистент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки

Протокол від “ ____ ” _____ 2019 року № ____

Завідувач кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки

_____ (Білас Н. М.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

“ ____ ” _____ 2019 року

Схвалено Вченою радою історичного факультету

Протокол від “ ____ ” _____ 2019 року № ____

“ ____ ” _____ 2019 року Голова _____ (Качараба С. П.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03 гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	За вибором	
	Спеціальність <u>035 Філологія</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціалізація: <u>035 08 Класичні мови і літератури (переклад включно).</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		3-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3,6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		16 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		58 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 0,55

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Розглянути соціально-економічні, політичні, культурні та інтелектуальні процеси в Середземномор'ї в античний період; дослідити зовнішні впливи та зрозуміти специфіку історії регіону в європейській цивілізації шляхом критичного сприйняття студентами історичних свідчень.

Розглянути події давньоримської історії на основі сучасних досягнень антикознавства. Розвинути у студентів розуміння спеціальної термінології, визначень, періодизації, роботи з джерелами та наукової літератури. У результаті засвоєння курсу студент повинен отримати основні *теоретичні знання*, необхідні для практичної роботи з античними джерелами:

- історія формування науки про античність;
- основи історичної періодизації Стародавнього Риму;
- антична термінологія;
- значення історичних джерел у вивченні історичних процесів.

У результаті опанування курсу студент *повинен вміти* застосовувати на практиці набуті теоретичні знання:

- класифікувати та аналізувати історичні джерела;
- орієнтуватися в періодизації та в культурно-історичному розвитку давнього населення Європи;
- працювати з спеціалізованою науковою літературою;
- узагальнювати отриману в процесі вивчення інформацію при розробці наукової тематики;
- виявляти, систематизувати, аналізувати та узагальнювати історичну інформацію в процесі педагогічної та культурно-освітньої діяльності.

У результаті вивчення курсу студент повинен:

Знати основні зміни, що відбулися в способі життя й світобаченні племен та народів Європи, чинники, що зумовили початок формування європейської цивілізації, причини та суть найбільш значних міжнародних конфліктів, періоди діяльності головних історичних осіб епохи.

Зміст понять та категорій: історія античності, анналісти, *ager publicus*, сенатори, вершники, плебс, пролетаріат, плебеї, патриції, колонії, офіціна, ергастерій, тріумвірат, принципат, домінат, лімес, династія, панегірик, колони, куріали, декуріони, ересь, чернецтво, варваризація.

Історичні явища, суспільні закономірності і процеси: Періодизація римської історії, римсько-італійський союз, республіка, Пунічні війни, повстання рабів, реформи братів Гракхів, повстання Катіліни, Югуртинська війна, Союзницька війна, війни Риму з Мітрідатом, 1-й та 2-й тріумвірати, раннє християнство, Міланський едикт, Нікейський собор, аріанство, донатизм, велике переселення народів.

1) основні періоди історії Риму; 2) характерні риси кожного історичного періоду; 3) основні дати і події в історії Риму; 4) основних політичних діячів римської історії; 4) причини, хід (розвиток) і наслідки історичних подій і явищ; 5) основні досягнення римської культури і суспільно-політичного розвитку.

Вміти орієнтуватися в періодах стародавніх цивілізацій та знайти розташування їхніх вогнищ, характеризувати їх основні етапи. У результаті опанування курсу студент *повинен вміти* застосовувати на практиці набуті теоретичні знання:

а) загальна компетентність:

- класифікувати та аналізувати історичні джерела;
- орієнтуватися в періодизації та в культурно-історичному розвитку давнього населення римської цивілізації;
- працювати з спеціалізованою науковою літературою;
- узагальнювати отриману в процесі вивчення інформацію при розробці наукової тематики;
- виявляти, систематизувати, аналізувати та узагальнювати історичну інформацію в процесі педагогічної та культурно-освітньої діяльності.

б) компетентність, що відповідає предмету:

- розкривати тенденції в розвитку антикознавства та історіографії історії Стародавнього Риму;
- працювати з історичними картами;
- з'ясувати географічні та хронологічні межі кожного періоду історії Риму;
- на підставі аналізу джерел глибоко аналізувати кожний період історії Риму;
- виділяти в історії Риму ключові проблеми: формування цивітас, вплив природних умов на економіку та культуру, періоди розквіту і занепаду, спроби реформ (наприклад, реформи Сервія Туллія та ін.), розвиток та піднесення культури та мистецтва, процес кодифікації права (закони XII таблиць, тощо);
- інтерпретувати свідчення писемних джерел;

Вміти застосовувати на практиці набуті теоретичні знання: 1) характеризувати діяльність політичних діячів Риму; 2) аналізувати причинно-наслідковий зв'язок між подіями і явищами римської історії; 3) синхронізувати історичний розвиток Греції і Риму; 4) викладати хід історичних подій в логічній послідовності.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Стародавній Рим в Царський та Республіканський періоди

Тема 1. Вступ в історію стародавнього Риму. Природа та населення стародавнього Риму.

Джерела давньоримської Історії. Письмові джерела та їх типи. Старші аналісти та молодші аналісти. Мемуарна література. Початок історичної традиції. Історики імператорської доби. Археологічні пам'ятки. Епіграфіка. Нумізматики стародавнього Риму.

Історіографія стародавнього Риму. Німецька історіографія XIX-XX ст. Б.Т.Нібур. Теодор Моммзен. Розвиток сучасної української історіографії.

Апеннінський півострів та його природа. Північна Італія. Середня Італія. Південна Італія та Сіцилія. Природні копалини та клімат. Найдавніші поселення в

Середземномор'ї. Археологічні культури бронзового та залізного віку в Італії. Етруски та проблеми їх історичного дослідження. Італіки та особливості їх етнічного розвитку. Роль греків та карфагенян в історії Апеннінського півострову. Кельти та ілірійці.

Тема 2. Царський період в історії Риму.

Історія виникнення міста Рим. Легендарна традиція. Історичний аспект. Етруська цивілізація. Вплив етрусків на Рим. Давньоримська община в добу Ромула. Соціальна структура та органи управління. Правління Нуми Помпілія, Тулла Гостілія та Анка Марція. Прихід до влади етрусської династії Тарквініїв. Реформи Сервія Туллія. Падіння царської влади в Римі та проголошення Республіки.

Тема 3. Державний та суспільний устрій ранньої Римської Республіки.

Боротьба патрициїв і плебеїв в Римі. Перша сецесія. Закони XII таблиць. Відміна боргового рабства. Причини завершення боротьби. Коміції та їх діяльність. Ординарні та екстраординарні магістратури. Сенат, його повноваження та діяльність. Політична роль жрецтва. Гарантії прав римського громадянина. Характер політичного устрою. «Республіка» і Res publica: дискусії щодо римської демократії та політичного устрою Римської держави в республіканську добу.

Тема 4. Рання Римська Республіка: шляхи експансії

Об'єднання Італії під гегемонією Риму. Боротьба з етрусками. Латинська федерація. Боротьба з Аріційською федерацією. Створення римо-італійської федерації. Самнітські війни. Битва в Кавдинській ущелині. Боротьба з Тарентом. Остаточне завоювання Італії.

Особливості соціально-економічного та політичного устрою Римської республіки. Основні прошарки населення. Органи управління. Італійська федерація.

Рим та Карфаген. Початок та причини Пунічних війн. Перша Пунічна війна. Створення римського флоту. Експедиція Регула. Завершення війни і умови перемир'я. Утворення перших римських провінцій та реформи 40-30-х рр. III ст. до н.е. Сагунтинський конфлікт. Друга Пунічна війна. Похід Ганнібала в Італію. Битва під Каннами. Завоювання римлянами Сіракуз, Капуї та Іспанії. Битва під Замами. Капітуляція Карфагену.

Підкорення елліністичного Сходу. Захоплення Іллірії. Перша та друга Македонські війни. Проголошення незалежності Греції. Держава Селевкідів та її розпад. Сирійська війна. Третя Македонська війна. Утворення провінції Македонія. Ліквідація незалежності Греції і утворення провінції Ахайя. Третя Пунічна війна. Утворення провінції Африка. Війни в Іспанії та Малій Азії.

Тема 5. Пізня Республіка в Римі (серед. II – кін. I ст. до н.е.)

Соціально-економічний розвиток Риму в серед. II ст. до н.е. Управління провінціями. Система класичного рабства Джерела рабства. Вілли і латифундії. Особливості соціальної структури. Поява протиріч і способи їх вирішення. Зміни у положенні селянства Римська армія та її розвиток.

Повстання рабів на Сицилії. Загострення політичної ситуації. Поява політичних партій. Партія реформ Сціпіона Еміліана. Аграрне-демократичний рух братів Гракхів. Народний Трибунах Тіберія Семпронія Гракха Популяри та оптимати. Соціально-політичні реформи Гая Семпронія Гракха. Поразка реформ.

Закон Спурія Торія про приватизацію землі. Югуртинська війна. Гай Марій та його політика Війна з тевтонами та кимврами. Друге повстання рабів на Сицилії. Союз Марія з популярами. Законопроект Сатурніна. Виступ Лівія Друза Молодшого. Союзницька війна.

Війна з Мітрідатом (89-85 рр. до н.е.). Панування маріанців в Римі. Сулланський переворот і диктатура. Повстання Лепіда та Серторія. Повстання Спартака. Війна Гнея Помпея з піратами. Третя Мітрідатова війна. Похід у Вірменію та захоплення Юдеї.

Марк Туллій Цицерон. Аграрний законопроект Сервілія Рулла. Змова Катіліни. Перший тріумвірат. Тагільські війни. Повстання Верцингеторікса. Боротьба партій в Римі. Смерть Красса. Протистояння Помпея і Цезаря. Початок громадянської війни. Битва при Фарсалі. Александрійська експедиція. Диктатура Гая Юлія Цезаря. Остання спроба реставрації республіки. Смерть диктатора.

Другий тріумвірат. Перузинська війна. Сицилійська держава Секста Помпея. Переворот 32 р. до н. е. та битва при Акції. Взяття Александрії та смерть Антонія. Перемога Октавіана і встановлення миру.

Змістовий модуль 2. Римська імперія.

Тема 6. Рання Римська імперія (принципат) в I-II ст. н.е.

Правління династії Юліїв-Клавдіїв. Виникнення принципату. Принципат Октавіана Августа. Внутрішня політика принцепса. Реорганізація армії. Зовнішня політика імперії в добу правління Августа. Соціальна політика та пропаганда. Повстання паннонських та рейнських легіонів. Правління Тіберія. Соціально-економічна політика імператора. Прихід до влади Гая Калігули. Принципат Клавдія. Завоювання Британії. Правління Нерона. Громадянська війна 68-69 рр. Правління династії Флавіїв. Юдейська війна. Соціально-економічна політика Флавіїв. Виверження Везувія. Помпеї, Геркуланум та Стабії. Правління Доміціана. Правління династії Антонінів. Завоювання Траяна. Реформи Адріана. Завершення створення державного бюрократичного апарату. Союз імператора та сенату у правління Антоніна Пія. Маркоманські війни. Правління Коммода.

Соціально-економічний розвиток імперії у I-II ст. н.е. Зміна соціальної структури. Внутрішня торгівля. Міста та шляхи. Ремесло та його розвиток. Муніципальний лад. Державний лад та армія.

Тема 7. Римська культура, повсякдення та релігійне життя доби імперії. Виникнення християнства.

Особливості розвитку давньоримської культури. Римська міфологія та релігія. Обрядовий бік римської релігії. Римське право. Риторика Римська проза та наукова література Римська поезія. Архітектура та образотворче мистецтво. Загальна характеристика періоду. "Золотий період" римської літератури і

мистецтва Пластичні мистецтва, наука та філософія. Будівництво, література, мистецтво та театр. Історія та розвиток географії. Побут та повсякденне життя римлян. Римська сім'я та системи виховання. Римське право і його цивілізаційна роль.

Криза полісної релігії та релігійно-містичні настрої в римському суспільстві в I-II ст. Есхатологічні вчення на Заході і Сході. Новозавітна традиція. Ісус Христос та поява християнства. Перші християнські общини.

Тема 8. Криза III ст. н.е. та Пізня Римська імперія (домінат).

Причини кризи III ст. н.е. Пекулій та вільновідпущеництво. Розвиток дрібної оренди та колонату. Імператорські сальтуси. Початок закріпачення колонів. Боротьба "солдатських" та "сенатських" імператорів. Військова монархія Северів. Едикт Каракалли про громадянство. Військові перевороти та посилення сепаратизму. Соціальні рухи III ст. Сучасні підходи до аналізу кризи III століття.

Реформи Діоклетіана та Константина I. Податкові реформи та реформи в армії. Римська конституція IV-V ст. Зміни в економіці та соціальній структурі римського суспільства Встановлення домініату. Релігійна політика Константина I Великого. Створення християнської церкви. Поява ересей. Донатизм та аріанство. Нікейський собор. Антихристиянська реакція в добу правління Юліана.

Культура Пізньої Римської імперії. Філософія. Література. Історія. Право. Архітектура і мистецтво.

Падіння Західної Римської імперії. Правління Феодосія I та розділ імперії на дві держави - Східну Римську імперію та Західну Римську імперію. Римляни та варвари в III-IV ст. Готи. Велике переселення народів. Гунни. Каталаунська битва. Утворення варварських держав на території Європи та Африки. Сучасні дискусії щодо періодизації давньоримської історії. Концепція «пізньої античності».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Стародавній Рим в Царський та Республіканський періоди												
Тема 1. Вступ в історію стародавнього Риму. Природа та населення стародавнього Риму.	2	2										
Тема 2. Царський	14	2	2			10						

період в історії Риму.												
Тема 3. Державний та суспільний устрій ранньої Римської Республіки.	14	2	4			8						
Тема 4. Рання Римська Республіка: шляхи експансії	17	2				15						
Тема 5. Пізня Республіка в Римі (серед. II – кін. I ст. до н.е.)	12	2	2			8						
Разом за змістовим модулем 1	59	10	8			41						
Змістовий модуль 2. Римська імперія.												
Тема 6. Рання Римська імперія (принципат) в I-II ст. н.е.	15	2	6			7						
Тема 7. Римська культура, повсякдення та релігійне життя доби імперії. Виникнення християнства.	9	2	2			5						
Тема 8. Криза III ст. н.е. та Пізня Римська імперія (домінат).	7	2				5						
Разом за змістовим модулем 2	31	6	8			17						
Усього годин	90	16	16			58						

5. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до історії Стародавнього Риму. Природа та населення Риму.	2
2	Царський період в історії Риму	2
3	Рання Римська Республіка: система влади та суспільство	2
4	Зовнішня політика Риму у VI-II ст. до н.е.	2
5	Римська Республіка у II-I ст. до н.е.	2
6	Рання Римська імперія: трансформація внутрішньої та зовнішньої політики у I-II ст. н.е.	2
7	Римська культура та релігія доби імперії. Виникнення та поширення християнства.	2
8	Пізня Римська імперія	2
	Разом	16

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Рання історія Риму у античній наративній традиції	2
2	Римське суспільство за «Законами XII таблиць»	2
3	Система державного устрою Римської Республіки у III-II ст. до н.е.	2
4	Політична боротьба у Пізній Римській Республіці (за творами Ціцерона, Саллюстія, Аппіана)	2
5	Рання Римська імперія: імператор, його оточення та родичі і їх політична активність (S.C. de Cn. Pisone patre, Tabula Siarensis, Tabula Hebana, Decreta Pisana)	4
6	Зовнішня політика Ранньої імперії за матеріалами наративної традиції (Тацит та Діон Кассій)	2
7	Повсякденне життя римської армії (читання та аналіз вибраних фрагментів P. Охур.; P.Dura; Tabulae Vindolandenses)	2
8	Походження християнства та релігійна ситуація в Римській імперії у I-III ст. н.е.	2
	Разом	16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема дешифрування писемності етрусків	3
2	Релігія та побут етрусків	2
3	Система управління Римом в царський період	5
4	Архаїчні елементи римської релігії. Особливості римської міфології. <i>Senatus consultum de Bacchanalibus</i> .	5
5	Релігійні повноваження сенату та магістратур в добу Республіки.	3
6	Римська колонізація, її специфіка	3
7	Озброєння і бойовий порядок римської армії у добу Ранньої Республіки	2
8	Війни Риму з Пірром та підкорення південної Італії	5
9	Війни Риму на Піренейському півострові в добу Республіки.	5
10	Система управління Римськими провінціями. Провінційна адміністрація.	5
11	Проскрипції Сулли і проскрипції другого тріумвірату: порівняльний аналіз.	3
12	Особливості римського господарства. Вілла та латифундія. Організація сільського господарства (за трактатами Катона, Колумелли, Варрона)	2
13	Провінційне римське місто доби імперії	5
14	Еволюція образу варвара в римській наративній традиції та культурі доби імперії	5
15	«Едикт про ціни» Діоклетіана як історичне джерело	3
16	Римська імперія і Північне Причорномор'я у I-IV ст. н.е.	2
	Разом	58

8. Питання, які виносяться на контрольну роботу та вимоги до реферування наукової публікації

Питання на контрольну роботу:

1. Природні умови Апеннінського півострова та населення стародавньої Італії.
2. Етруски. Їх цивілізація та впливи на Рим.
3. Виникнення міста Рим та царський період його історії.
4. Завоювання Римом Італії. Утворення Римсько-Італійського союзу.

5. Римська Республіка у V-II ст. до н.е.: організація влади.
6. Пунічні війни. Похід Ганнібала в Італію. Розгром Карфагену.
7. Римське господарство в добу Республіки.
8. Соціальна структура доби Республіки: вільні та залежні категорії населення. Рабство. Патронат та клієнтела. Римське громадянство.
9. Війни Риму у Середземномор'ї наприкінці III - у II ст. до н.е. Утворення провінцій.
10. Боротьба плебеїв та патриціїв в Римі.
11. Аграрне питання у II ст. до н.е.: брати Гракхи.
12. Розвиток Республіки в II - на початку I ст. до н.е. Союзницька війна.
13. Політична боротьба Марія і Сулли. Диктатура Луція Корнелія Сулли.
14. Мітрідатові війни, їх вплив на внутрішню та зовнішню політику Риму.
15. Політична діяльність Ціцерона у 70-40-х рр. до н.е.
16. Перший тріумвірат. Боротьба тріумвірів з сенатом. Кампанії Цезаря в Галлії.
17. Римська армія епохи республіки. Реформи Гая Марія.
18. Громадянська війна 40-х рр. до н.е. в Римі. Диктатура Г. Юлія Цезаря.
19. Другий тріумвірат та громадянська війна 30-х рр. до н.е.
20. Римська культура доби Республіки. Грецькі впливи на римську культуру.
21. Римська релігія: пантеон і ритуал. Роль релігії в політичному житті римської *civitas*.
22. Утворення Римської імперії. Принципат Октавіана Августа як політична система.
23. Виникнення християнства. Ставлення римських імператорів до християн.
24. Правління династії Юліїв-Клавдіїв. Трансформація політичних структур принципату у першій половині I ст. н.е.
25. Громадянська війна 68-69 рр. н.е.
26. Правління династії Флавіїв. Утвердження механізмів імператорської влади: *Lex de Imperio Vespasiani*.
27. Римське суспільство у I-II ст. н.е.
28. Правління династії Антонінів.
29. Зовнішня політика Римської імперії у I-II ст. н.е.
30. Римська культура доби ранньої імперії: архітектура та мистецтво Риму і провінцій.
31. Римська культура доби ранньої імперії: література та філософія. Розвиток ораторського мистецтва.
32. Римська сім'я. Становище жінки. Побут римлян доби імперії.
33. Романізація як феномен: римське громадянство, право, релігія, культура, освіта, армія у провінціях. Провінціали і зростання їх ролі в суспільно-політичному житті імперії.
34. Римське право і його цивілізаційне значення та рецепція в сучасному світі.
35. Криза III століття у Римській імперії: сучасні підходи до інтерпретації.
36. Система доміанату. Реформи Діоклетіана. Римська імперія в IV ст. н.е.
37. Константин I Великий та його релігійна політика. Розвиток християнської церкви у IV-V ст. н.е. Імператори і церква.

38. Рим і варвари у II-IV ст. до н.е. Римські автори про германців.
39. Римська армія у I-III ст. н.е. Армія і провінції. Лімес і прикордонна політика імперії.
40. Велике переселення народів, утворення варварських королівств та падіння Західної Римської імперії.
41. Східна Римська імперія: трансформація римських інститутів і політичного життя в період пізньої античності.
42. Рецепція римської культури у середньовічну та ранньомодерну добу. Історичне та культурне значення римської цивілізації для сучасного світу.
43. Римська імперія і Північне Причорномор'я у I-IV ст. н.е.
44. Римська імперія і «варварський світ» на території сучасної України: військові, політичні та економічні контакти.

Вимоги до реферування наукової публікації.

Для написання реферування студенту необхідно самостійно вибрати та узгодити з викладачем одну з проблемних наукових праць (статтю/розділ монографії) за тематикою курсу. Ця праця повинна бути покладена в основу реферування. Окрім того, виконання реферування вимагає додаткового ознайомлення з іншими публікаціями, для того щоб зрозуміти контекст формування наукових поглядів автора, сучасний стан розробки проблеми, яку він розглядає.

Обсяг реферування – до 10 сторінок тексту А4 (у будь-якій зручній для студента формі). Вимоги до написання реферату відображені у його структурі:

1. Коротка загальна характеристика публікації обраної для реферування, її актуальності.
2. Характеристика автора чи авторів реферованої публікації (час діяльності, наукове середовище, головні напрямки наукових зацікавлень, місце конкретного реферованого дослідження у науковому доробку автора і т. п.)
3. Аналіз структури реферованої праці (викладений власною мовою).
4. Виклад основного змісту реферованої публікації
5. Висновки (доробок автора; висловлення власної думки стосовно висновків чи методів дослідження; формулювання дискусійних тез; наскільки науковий доробок автора є актуальним; чи відбувалася наукова дискусія стосовно висновків автора; яким є загальний внесок автора у дослідження певної проблеми і т. п.).

У випадку виявлення плагіату або інших форм академічної недоброчесності, робота оцінюється в 0 балів.

9. Методи навчання

У викладанні навчальної дисципліни використовуються інтерактивні лекції-презентації з демонструванням слайдів, бесіди з елементами формування проблемних завдань. На практичних заняттях застосовується метод презентації питань теми винесених на обговорення. Окрім того, під час самостійної роботи та під час реферування наукових публікацій використовуються проблемно-пошукові методи, спрямованих на активізацію отриманих знань під час аудиторних занять та виробленню навичок самостійної пізнавальної діяльності студентів.

10. Методи контролю

Контроль рівня знань студентів передбачає перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Контроль здійснюється за напрямками:

✓ контроль за систематичністю й активністю роботи на практичних заняттях;

✓ контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза межами аудиторних занять;

✓ контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді реферування наукової літератури.

Самостійна робота студентів передбачає роботу над підручниками, посібниками, науковими публікаціями, опрацювання лекційного матеріалу, ознайомлення з фаховою літературою, підготовку реферувальних та підготовку до написання контрольної роботи. Самостійна робота спрямована на засвоєння матеріалу, передбаченого програмою курсу.

Рейтингова оцінка знань студентів з курсу визначається за сумою балів, отриманих студентами за роботу на практичних заняттях (**40 балів**), за результатами оцінювання реферування наукової публікації з тематики курсу, узгодженої з викладачем (**20 балів**), та написання контрольної роботи за всією тематикою курсу (**40 балів**).

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8
5	10	15	10	15	25	15	5
							100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Визначення	За національною шкалою	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	Залік
90 – 100	A	<i>Відмінно</i>	<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>
81-89	B	<i>Дуже добре</i>	<i>Добре</i>	
71-80	C	<i>Добре</i>		
61-70	D	<i>Задовільно</i>	<i>Задовільно</i>	

51-60	Е	Достатньо	
-------	---	-----------	--

12. Методичне забезпечення

1. Методичні рекомендації для підготовки реферування і самостійної роботи з курсу (електронний варіант).
2. Рідери з тем, що розглядаються на курсі (електронний варіант).

13. Рекомендована література

Базова

1. История Древнего Рима / В.И. Кузищин, И.Л. Маяк, И.А. Гвоздева и др.; Под ред. В.И. Кузищина.— 4-е изд., перераб. и доп.— М.: Высш. шк., 2000.
2. Ковалев С.И. История Рима. Курс лекций. Изд-е 2-е, испр. и доп. Под ред. проф. Э.Д. Фролова. — Л.: Издательство Ленинградского университета, 1986.
3. Машкин Н.А. История древнего Рима. Учебник. — М.: Высшая школа, 2006.
4. Петречко О. М. Історія Стародавнього Риму. – Дрогобич, 2017.
5. Смышляев А.Л. История Рима от Ромула до Гракхов. М., 2007.
6. История древнего мира. Под ред. И. М. Дьяконова, В. Д. Нероновой, И. С. Свенцицкой. Изд. 3-е, исправленное и дополненное. Т. 1-3. М.: Наука: Главная редакция восточной литературы, 1989.
7. Гроссман Ю. М., Лісовий І. А. Історія Стародавнього світу: практикум. Львів, 1985.
8. Beard M. SPQR: A History of Ancient Rome. Liveright, 2016.
9. The Cambridge Companion to Ancient Rome / Ed. Paul Erdkamp. Cambridge University Press, 2013.
10. A Companion to the Roman Empire (Blackwell Companions to the Ancient World) / Ed. David S. Potter. Wiley-Blackwell, 2007.
11. A Companion to the Roman Republic / Ed. Nathan Rosenstein, Robert Morstein-Marx. Wiley-Blackwell, 2006.
12. A Companion to the Roman Army / Ed. Paul Erdkamp. Wiley-Blackwell, 2007.
13. The Cambridge Companion to the Roman Economy / Ed. Walter Scheidel. Cambridge University Press, 2012.
14. Ziółkowski A. Historia Rzymu. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2004.

Допоміжна

1. Аверинцев С. С. Плутарх и античная биография. М., 1973.
2. Апокрифы древних христиан. М., 1989.
3. Бокщанин А. Г. Источниковедение Древнего Рима. М., 1981.
4. Бокщанин А. Г. Парфия и Рим. Т.1-2. М., 1960-1966.
5. Бокщанин А. Г. Социальный кризис Римской империи в I в. н. э. М., 1954.
6. Гольденберг В. А. Очерки по истории Римской империи в I в. н. э. Харь-ков, 1958.
7. Дуров В. С. Нерон. СПб., 1994.
8. Егоров А. Б. Рим на грани эпох. Л., 1985.

9. Заборовский Я. Ю. Очерки по истории аграрных отношений в Римской республике. Львов : Издательство Львовского университета, 1985 .
10. Кудрявцев О. В. Эллинические провинции Балканского полуострова во II в. н. э. М., 1961.
11. Кузищин В. И. Генезис рабовладельческих латифундий в Италии. М., 1976.
12. Кузищин В. И. Античное классическое рабство как экономическая система. М., 1990.
13. Кузищин В. И. Римское рабовладельческое поместье. М., 1973.
14. Культура Древнего Рима. Т.1-2. М., 1983.
15. Кнабе Г. С. Корнелий Тацит. М., 1981.
16. Машкин Н. А. Принципат Августа. М.-Л., 1949.
17. Маяк И. Л. Взаимоотношения Рима и италийцев в III-II вв. до н. э. М., 1971.
18. Маяк И. Л. Римляне эпохи Республики. М., 1993.
19. Маяк И. Л. Рим первых царей. М., 1983.
20. Петrenchко О. Суспільно-політичний розвиток Римської імперії у I-на поч. III ст. н.е.: від «відновленої» Республіки до сенатської монархії. Львів, 2009.
21. Сергеев И. Римская империя в III веке нашей эры. Проблемы социально-политической истории. Х., 1999.
22. Токарев А. Становление официальной идеологии принципата Октавиана Августа. Х., 2011.
23. Утченко С. Л. Древний Рим: События, люди, идеи. М., 1969.
24. Утченко С. Л. Кризис и падение Римской республики. М., 1965.
25. Утченко С. Л. Цицерон и его время. М., 1986.
26. Утченко С. Л. Идеино-политическая борьба в Риме накануне падения республики. М., 1952.
27. Утченко С. Л. Политические учения Древнего Рима. М., 1977.
28. Утченко С. Л. Юлий Цезарь. М., 1976.
29. Утченко С. Л. Происхождение плебейской организации // Вестник древней истории. 1947. № 1.
30. Штаерман Е. М. Древний Рим: Проблемы экономического развития. М., 1978.
31. Штаерман Е. М. История крестьянства в Древнем Риме. М., 1996.
32. Штаерман Е. М. Расцвет рабовладельческих отношений в Римской республике. М., 1964.
33. Штаерман Е. М. Социальные основы религии Древнего Рима. М., 1987.
34. Штаерман Е. М., Трофимова М. К. Рабовладельческие отношения в ранней Римской империи. М., 1971.
35. Штаерман Е. М. Африканские восстания III в. н. э. // Вестник древней истории. 1948. № 2.
36. Штаерман Е. М. Кризис рабовладельческих отношений в западных провинциях Римской империи в III в. н. э. М., 1957.
37. Штаерман Е. М. Религия и мораль угнетенных классов Римской империи. М., 1961.
38. Штаерман Е. М. Кризис античной культуры. М., 1975.
40. Barton C. A. Roman Honor. The Fire in the Bones. Berkeley, Los Angeles, London, 2001.

41. Ando C. Was Rome a Polis? // *Classical Antiquity*. 1999. Vol. 18. P. 5–34.
42. Béranger J. Principatus. Études de notion et d'histoire politique dans l'Antiquité Gréco-romaine. Genève, 1973.
43. Bernstein F. Ludi publici. Untersuchungen zur Entstehung und Entwicklung der öffentlichen Spiele im republikanischen Rom. Stuttgart, 1998.
44. Brunt P. A. Italian Manpower, 225 B.C. – A.D. 14. Oxford, 1987.
- Demokratie in Rom? Die Rolle des Volkes in der Politik der römischen Republik. (Hg. M. Jehne). Stuttgart, 1995.
45. Hammond M. The Augustan Principate in theory and practice during the Julio-Claudian period. Cambridge (Mass.), 1968 (1933).
46. Jones A. H. M. Augustus. L., 1970.
47. Levick B. M. Imperial Control of the Elections under the Early Principate: Commendatio, Suffragatio, and «Nominatio» // *Historia*. 1967. Bd. 16. Hft. 2. P. 207–230.
48. MacMullen R. The Power of the Roman Empire // *Historia*. 2006. Bd. 55. Hft. 4. P. 471–781.
49. Millar F. Rome, the Greek World, and the East. Vol. 1-3. / Ed. Hannah M. Cotton, Guy M. Rogers. L., 2002-2006.
50. Millar F. The crowd in Rome in the late Republic. Ann Arbor, 1998.
51. Millar F. The Emperor in the Roman World (31 B.C. – A.D. 337). Ithaka; N. Y., 1977.
52. Millar F. The Political Character of the classical Roman Republic 200–151 B.C. // *The Journal of Roman Studies*. 1984. Vol. 74. P. 1–19.
53. Millar F. The Roman Republic in Political Thought. Hanover, 2002.
54. Rüpke J. Die Religion der Römer. München, 2001.
55. Severy B. Augustus and the Family at the Birth of the Roman Empire. N. Y.; L., 2003.
56. Sherwin-White A. N. The Roman Citizenship, Oxford, 1939.
57. Syme R. The Roman Revolution. Oxford, 1939.
58. Veyne P. What was a Roman Emperor? Emperor, Therefore a God // *Diogenes*. 2003. Vol. 50. No. 3. P. 3–21.
59. Wallace-Hadrill A. Civilis princeps. Between Citizen and King // *JRS*. 1982. Vol. 72. P. 32–48.
60. Walter U. Memoria und res publica. Zur Geschichtskultur im republikanischen Rom. Frankfurt am Main, München, 2004.
61. Yavetz Z. Plebs and Princeps. Oxford, 1969.

14. Інформаційні ресурси

1. Что такое античность • Arzamas. - <https://arzamas.academy/likbez/antiquity>
2. Ancient History Encyclopedia - <https://www.ancient.eu/>
3. The Ancient World Digital Library (AWDL) - <http://dlib.nyu.edu/ancientworld/>
4. Greek and Roman Mythology - <https://www.coursera.org/learn/mythology?>
5. The Ancient World Online: AWOL - <http://ancientworldonline.blogspot.com/>
6. БІБЛІОТЕКА СНО - Література по історії і культурі античного мира -

<http://www.sno.pro1.ru/lib/index.htm/>

7. Papyri.info - <https://papyri.info/>

8. The Digital Classicist Wiki - https://wiki.digitalclassicist.org/Main_Page

9. Roman Art and Archaeology - <https://www.coursera.org/learn/roman-art-archaeology>

10. The Changing Landscape of Ancient Rome. Archaeology and History of the Palatine Hill -

<https://www.coursera.org/learn/palatine-hill-archaeology-history>

11. История древнего Рима - <http://ancientrome.ru/>

12. Roman Architecture - <https://www.coursera.org/learn/roman-architecture>

13. Epigraphische Datenbank Clauss - Slaby - <http://www.manfredclaus.de/>

14. Vindolanda Tablets Online - <http://vindolanda.csad.ox.ac.uk/>